

"שכב על צדך השמאלי שלש מאות ותשעים יום"

1. יחזקאל פרקים ד'-ה' – קובץ נבואות הלבנה:

(ד', א) ואתה בן אדם קח לך לבנה ונתתה אותה לפניך וחקות עליה עיר את ירושלים: (ב) ונתתה עליה מצור ובגית עליה דגק ושפכת עליה סללה ונתתה עליה מחנות ושים עליה פרים סביב:

[1] (ג) ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר והקינתה את פניך אליה והיתה במצור וצרכת עליה אות היא לבית ישראל:

[2] (ד) ואתה שכב על צדך השמאלי ושמרת את צונו בית ישראל עליו מספר הימים אשר תשכב עליו תשא את צונם: (ה) ואני נתתי לך את שני צונם למספר ימים שלש מאות ותשעים יום ונשאת צונו בית ישראל: (ו) וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני הימני שנית ונשאת את צונו בית יהודה ארבעים יום יום לשנה יום לשנה נתתיו לך: (ז) ואל מצור ירושלים תכין פניך וזרעך חשופה ונבאת עליה: (ח) והנה נתתי עליך צבותים ולא תהפך מצדך אל צדך עד פלוותך ימי מצורך:

[3] (ט) ואתה קח לך חטין ושערים ופול וצדשים ודחן וכסמים ונתתה אותם בכלי אחד ועשית אותם לך ללחם מספר הימים אשר אתה שוכב על צדך שלש מאות ותשעים יום תאכלנו: (י) ומאכלך אשר תאכלנו במשקול עשרים שקל ליום מעת עד עת תאכלנו: (יא) ומים במשורה תשתה ששית ההין מעת עד עת תשתה: (יב) ועגת שערים תאכלנה והיא בגללי צאת האדם תעגנה לעיניהם: (יג) ויאמר ה' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים אשר אדחם שם: (יד) ויאמר אלה אדני ה' הנה נפשי לא מטמאה ונבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי ועד עתה ולא בא בפי בשר פגול: (טו) ויאמר אלי ראה נתתי לך את צפועי צפועי הבקר תחת גללי האדם ועשית את לחמך עליהם: (טז) ויאמר אלי בן אדם הנני שבר מטה לחם בירושלם ואכלו לחם במשקל ובדאגה ומים במשורה ובשפמון ישתו: (יז) למען יחסרו לחם ומים ונשמו איש ואחיו ונמקו בעונם:

[4] (ה', א) ואתה בן אדם קח לך חרב חדת תער הגלבים תקחנה לך והעברת על ראשך ועל זקנך ולקחת לך מאזני משקל ולקחתם: (ב) שלשית באור תבעיר בתוך העיר כמלאת ימי המצור ולקחת את השלשית תכה בחרב סביבותיה והשלשית תזנה לרוח וחרב אריק אחריהם: (ג) ולקחת משם מעט במספר וצרת אותם בכנפיהם: (ד) ומהם עוד תקח והשלכת אותם אל תוך האש ושרפת אתם באש ממנו תצא אש אל כל בית ישראל:

2. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף לט עמוד א:

אמר ליה ההוא מינא לרבי אבהו: אלהיכם גחון הוא דקאמר ליה ליחזקאל + יחזקאל ד' + שכב על צדך השמאלי וכתוב + יחזקאל ד' + ושכבת על צדך הימני!

3. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לב עמוד ב:

ואמר רבי אלעזר: מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, שנאמר + יחזקאל ד' + ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר.

4. סדר עולם רבה (ליינר) פרק כו:

'ואני נתתי לך את שני עונם' וגו', מלמד שהיו ישראל מכעיסין לפני הקב"ה, משנכנסו לארץ ועד שיצאו ממנה שלש מאות ותשעים שנה; 'וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני' וגו', מלמד שהיו בית יהודה מכעיסין לפני הקב"ה, משגלו עשרת השבטים ועד שחרבה ירושלים ארבעים שנה.

5. רד"ק יחזקאל פרק ד פסוק ה:

ואני נתתי לך את שני עונם למספר ימים שלש מאות ותשעים יום - רוצה לומר, שנתן לו ימים במספר כנגד השנים שחטאו יום לשנה יום לשנה, ושני עונם היו שלש מאות ותשעים שנה. ורובן מצאנו בפירוש, כי בימי השעבוד אשר בין שופט לשופט שהיו עושים הרע בעיני ה' היו משועבדים לגוים מיהושע ועד שמשון תמצא בחשבון קי"א שנים, ובימי מלכי ישראל שעשו הרע בעיני ה' והיו בשיעבוד מלכי העכו"ם תמצא בחשבון

מירבעם עד הושע מאתים וארבעים ואחת שנה, הרי שלש מאות וחמשים ושנים, חסרו שלשים ושמונה. הוסף בהם עשרים של שמשון שהיו מושלים בהם פלשתים לפי שהיו עושים את הרע בעיני ה', כמו שכתוב 'הלא ידעת כי מושלים בנו פלשתים' (שופטים ט"ו, יא), אף על פי שהושיעם שמשון לא היתה תשועה שלמה לפי שלא היה לבם שלם עם ה'. חסרו עדין שמונה עשרה שנה אלו שמנה עשרה שנה היו בין ימי שמגר שלא נתפרשו שלא היתה תשועתו אלא מעוטה וכן כתיב בימי שמגר בן ענת בימי יעל חדלו ארחות ובין ימים שבין שמשון לעלי שנאמ' בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה ואז נעשה פסלו של מיכה כמו שפירשנו במקומו.

111 שנים	"שהיו עושים הרע בעיני ה' והיו משועבדים לגוים, מיהושע ועד שמשון"	8 - בידי כושן רשעתיים מלך ארם נהריים (שופטים ג', ח); 18 - בידי עגלון מלך מואב (ג', יד); 20 - בידי סיסרא (ד', ג); 7 - בידי מדין (ו', א); 18 - בידי עמון (י', ח); 40 - בידי פלשתים (י"ג, א).
241 שנים	"שעשו הרע בעיני ה' והיו בשעבוד מלכי האומות... מירבעם עד הושע"	22 - ירבעם (מל"א י"ד, כ); 2 - נדב (ט"ו, כה); 24 - בעשא (ט"ו, לג); 2 - אלה (ט"ז, ח); 12 - עמרי (ט"ז, כג); 22 - אחאב (ט"ז, כט); 2 - אחזיה (כ"ב, נב); 12 - יהורם (מל"ב ג', א); 28 - יהוא (י' לו); 17 - יהואחז (י"ג, א); 16 - יהואש (י"ג, י); 41 - ירבעם (י"ד, כג); 10 - מנחם (ט"ו, יז); 2 - פקחיה (ט"ו, כג); 20 - פקח (ט"ו, כז); 9 - הושע בן אלה (י"ז, א).
38 שנים	שנים שאינן מפורשות	20 - שנות שיפוטו של שמשון (שופטים ט"ו, כ), שהפלשתים עדיין משלו בישראל; 18 - ימי שמגר בן ענת והימים שבין שמשון לעלי.

6. רש"י יחזקאל פרק ד פסוק ו:

עון בית יהודה ארבעים יום - מלמד שחטאו בית יהודה משגלו עשרת השבטים עד שחרבה ירושלים מ' שנה, כ"ב של מנשה שכתוב בו 'ככל אשר עשה אחאב' (מל"ב כא, ג) ואחאב מלך עשרי' ושנים, ושנים דאמון וי"א דיהויקים ונבואה זו נאמר' ליחזקאל בשנ' החמישית לצדקיהו הרי ארבעים.

7. רד"ק יחזקאל פרק ד פסוק ו:

ולפי דעתי כי הארבעים שנה נחשבי' כולם למנשה כי בעונותיו חרבה הארץ כי לולי כובד עונותיו היה האל סולח לעונות הבאים אחריו ולצדקיהו וליהויקים תלה בחטאו' מנשה כמו שאמר ביהויקים אך ע"פ ה' היתה ביהודה להסיר מעל פניו בחטאות מנשה ולא אבה ה' לסלוח וכן אמר בצדקיהו כי על אף ה' היתה בירושלם וביהודה עד השליכו אותם מעל פניו וארבעי' שנה היה מנש' ברשעתו והיה בתשובה חמש עשרה שנה:

8. אברבנאל יחזקאל פרק ד:

והת"ל השנים ההם הם אשר ישבו במצרים ופסוק מלא הוא 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות' (שמות יב, מ)... והיו שנות גלות עשרת השבטים בני יעקב ש"צ יום וגלות יהודה בפני עצמו ארבעים יום ועלו כולם אל ת"ל שנה שישבו בני ישראל בארץ מצרים.

9. מדרש הגדול שמות פרק ב פסוק יג:

אמר רבי אליעזר בן פדת משום רבי חמא בר חנינה: קרוב לשמנה מאות שנה ופרטרט היתה נבואה זו כבושה, עד שבא יחזקאל ופרשה.

שכיבה על צד שמאל וצד ימין	הסמליות	משמעות כל תקופה (יחזקאל כ')	בין יהודה לישראל (יחזקאל ט"ז)
(ד) ואתה שִׁכַּב על צֶדֶךָ הַשְּׂמָאלִי וְשָׁמַתָּ אֶת עֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל עָלָיו מִסֵּפֶר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו תִּשָּׂא אֶת עֹנָם: (ה) וְאָנִי נֹתֵתִי לָךְ אֶת שְׁנֵי עֹנָם לְמִסְפֵּר יָמִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם וְנִשְׂאָתָה עֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל:	← תקופת השעבוד במצרים	(ה) וְאִמְרַתְּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' בַּיּוֹם בְּחָרִי בְּיִשְׂרָאֵל וְאִשָּׂא יָדִי לְזָרַע בֵּית יַעֲקֹב וְאֹנֶדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם... (ח) וַיֹּמְרוּ בִי וְלֹא אָבֹו לְשִׁמְעַע אֵלַי אִישׁ אֶת שְׁקֹוֹצִי עֲיִינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת גְּלוּלֵי מִצְרָיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לְשִׁפְךָ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכָלוֹת אִפִּי בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם: (ט) וְאָעֵשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחֹל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר גִּוְדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:	(מו) וְאַחֲרֵיכֶם הַגְּדוּלָּה שִׁמְרוֹן הִיא וּבְנוֹתֶיהָ הַיּוֹשֶׁבֶת עַל שְׂמֹאלָךְ וְאַחֲרֵיכֶם הַקְּטָנָה מִמֶּנָּה הַיּוֹשֶׁבֶת מִיְמִינֶךָ סֹדֶם וּבְנוֹתֶיהָ... (נא) וְשִׁמְרוֹן כְּחָצִי חֲטָאֲתֶיךָ לֹא חֲטָאָה וְתִרְבִּי אֶת תּוֹעֲבוֹתֶיךָ מִהֵנָּה וְתִצְדָּקִי אֶת אַחֲרֵיכֶם וְאַחֲרֵיכֶם בְּכָל תּוֹעֲבוֹתֶיךָ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִשִּׂיתִ:
(ו) וְכָלִיתָ אֶת אֱלֹהֵי וְשִׁכַּבְתָּ עַל צֶדֶךָ הַיְמָנִי הַיָּמִי שְׁנִית וְנִשְׂאָתָה אֶת עֹן בֵּית יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה נֹתֵתִי לָךְ:	← תקופת המדבר - (לג) וּבְנִיכֶם יִהְיוּ רָעִים בְּמִדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת זִנּוּתֵיכֶם עַד תֵּם פְּגָרֵיכֶם בְּמִדְבָּר: (לד) בְּמִסְפֵּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּרְתֵּם אֶת הָאֶרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה תִּשָּׂאוּ אֶת עֹנֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה (במדבר י"ד)	(י) וְאֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאָבֵאֵם אֶל הַמִּדְבָּר: (יא) וְאַתָּן לָהֶם אֶת חֲקוֹתַי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי הַדִּינִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאֵדֶם וְחִי בָהֶם: (יב) וְגַם אֶת שְׁבֻתוֹתַי נֹתֵתִי לָהֶם לְהִיטֵל לֹאֵוֹת בִּינִי וּבִינֵיהֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשָׁם: (יג) וַיֹּמְרוּ בִי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּחֻקוֹתַי לֹא הִלְכּוּ וְאֶת מִשְׁפָּטֵי מֹאֲסוּ... וְאֶת שְׁבֻתוֹתַי חָלְלוּ מֵאֵד... (כג) גַּם אֲנִי נִשְׂאָתִי אֶת יָדִי לָהֶם בְּמִדְבָּר לְהַפִּיץ אֶת־ם בְּגוֹיִם וּלְזָרוֹת אוֹתָם בְּאֶרֶץ ת:	(ח) וְאָעֵבֶר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ וְהֵנָּה עֵתֶךָ עַתְּ דִּדִּים וְאֶפְרַשׁ כִּנְפֵי עָלֶיךָ וְאֶכְסֶה עֲרוֹתֶךָ וְאֶשְׁבַּע לָךְ וְאָבֹוּא בְּבְרִית אֶתְךָ וְאָם אֲדֹנָי ה' וְתִהְיֶי לִי... (טו) וְתִבְטְחִי בְּיָפֶיךָ וְתִזְנִי עַל שְׁמֶךָ וְתִשְׁפָּכִי אֶת תִּזְנוּתֶיךָ עַל כָּל עוֹבֵר לוֹ יְהִי... (נט) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי ה' וְעֲשִׂיתִי וְעֲשִׂיתִי אוֹתְךָ כְּאֲשֶׁר עֲשִׂיתִי אֲשֶׁר בְּזִית אֱלֹהֵי לְהַפֵּר בְּרִית:

11. רמב"ם מורה הנבוכים חלק שלישי שני פרק מו:

כן אלו המעשים הנבואיים הנראים או נעשים במראה הנבואה כפי שמחייב המשל שהוא מעשה מן המעשים, ודברים שעושה הנביא, ומשך הזמן הנזכר בין מעשה למעשה על דרך המשל וההיעתקות ממקום למקום, כל זה אינו אלא במראה הנבואה, לא שהם מעשים מציאותיים בחושים הגלויים... כך מה שאמר לו 'ואתה קח לך לבנה' וגו' ואתה שכב על צדך השמאלי וגו'... כל זה במראה הנבואה ראה שהוא עשה את המעשים אשר נצטוו לעשותם. וחלילה לא-ל שיעשה את נביאיו לעג וקלס לנבלים ויצום לעשות מעשי שטות.

12. פירוש אברבנאל הקדמה להושע:

יש לתמוה מהחכמים המחברים האלה איך נתנו גזרה כוללת כזאת בספורי הנביאים ואם יש לנו פתח פתוח להכחיש פשוטי הספורי' ולומר זה היה במראה הנבואה מפעל הדמיון וזה היה בפעל איש ככל הישר בעיניו... ועוד אם הדברים האלה לא היו נעשים בפועל כי אם בחלום או במראה הנבואה, מה האות והמופת אשר היה עושה בזה לעם ולמה יתפעלו מדברי הנביאים וספורי חלומותיהם, ואיך לא ישיבו אלה השומעים 'החלומות שוא ידברו', גם אני חלום חלמתי ואין חלום בלא דברים בטלים... אמנם במקומות שלא נזכר בהם זה, אם לא העיד הכתוב שנעשה בפועל כמו 'ואתה קח לך חטין ושעורים'... נוכל לומר שהנביא סיפר מה שראה בנבואתו, אבל במקומות שהעיד הכתוב עדות ברורה שנעשה הדבר בפועל, כמו שנאמר בישעיהו 'ויעש כן הלך ערום

ויחף'... אין ראוי להכחיש הכתוב... כי הוא באמת זימה ועון פלילי להכחיש פשוטי הכתובים, ואם כה נעשה להם פשה יתפשה הצרעת בכתובים כולם לגלות בהם פירושים מכחישים אמתתם.

ואין למפרשים האלה טענה באמרם שהיה מזלזל הקב"ה בכבוד הנביא... כי הנה הנביאים לא נכחדו מהשם יתברך מפאת עצמם להעלותם במעלות לכבוד ולתפארת כמלכים, אבל היו שלוחי הא-ל לישר את עמו, ולכן היה מצוה אותם לעשות מה שיצטרך לתקונם, ולא יחוש השם לענין הנביא כי אם למה שיצטרך להישרת עמו.

13. רבי יצחק⁴⁰¹ כספי, משנה כסף חלק א פרק טז:

ואומר כי רוב הפרטים ההם רואה אני גם כן שהיו בהקיק'... וכן אומר אני בעניין 'ואתה שכב על צדך', ואל תטעון עלי רוב הימים, שאין בלשון זה מחייב שיהיה כן תמיד בלי הפסק.

ואמנם מה שטען המורה ז"ל: 'וחלילה לא-ל שיעשה את נביאיו לעג וקלס לנבלים ויצום לעשות מעשי שטות', נפלאתי עליו ז"ל, כי אשאלנו אם הוא ישים אדם הראשון טרם חטאו שוטה ושכור בלכתו ערום וחשוף שם, וכלל הדבר אין ספק שאין הבחינה והמאזנים לגזור שטות על המעשים להאמין העם בעלי המפורסמות, רק ליחידים השרידים בעלי המושכלות, כי זה המשפט לא-להים הוא מקור השכל ומוצאו.